

VESTNIK

Znanstvena priloga „Zori“.

Izhaja vsaki mesec 15. dne. Cena letos 1 gld. 20 kr.

V Mariboru 15. maja 1875.

Viljem Penn. *)

Od spisatelja „J. Washingtona“.

Pot ravna, vedl, prava je edina,
Nje v vsem dejanji drži se zvestó;
Hlnavstvo, laž je greha korenina,
Resnica naj nad vse ti sveta bó!
Kar misliš v srci, to v dejanji kaži,
Ne sebi, drugim se nikdar ne laži,
Boris Miran.

Pravemu rodoljubu srce krvavi, ko se sedaj ozira po svetu, ter povsodi opazuje nemir in prepir med onimi moži, ki bi imeli biti složni v duhu in srci, če hočejo v bodočem hudem boji z narodovimi nasprotniki narodni prapor neoskrunjen ohraniti. Razjarjene strasti obeh strank svari, bilo bi zastoj, kajti le čas jih bode popolnem vpkojil: a gorjé narodu, gorje in sramota tudi zaslepljenim in strastnim voditeljem in njihovim rokovnačem, če bode narodni prapor v bodoči borbi propadel! V takih srčnih bolečinah človek najrajše išče tolažbe pri pesnikih, ki v svojih umotvorih vstvarjajo neoskrunjene uzore, ki v neumrlih pesnih prorokujejo večni bodočnosti, da se le pravo in blago ohrani, da prej ali poslej zmaga le resnica, krivica in laž pa prej ali poslej sramotno poginete. Isto uči v neovrgljivih dejanjih zgodovina, edina nezmotljiva učiteljica narodov. Ta pa je po večem sestavljena iz životopisov posameznih imenitnih mož, ki so za človeštvo mislili in delali, trpeli in živeli. Zgodovina človeštva je prav za prav ono neizmerno bojišče, na katerem osoda božja bije hude a

*) Podlage temu životopisu so: „The select works of W. Penn with a Journal of his life“; London 1825 (3 volum. v 8ki.) „Memoirs of the private and public life of Will. Penn“, by Thom. Clarkson; London 1820, 2 volum. v 8ki. „W. Penn und die Zustände Englands von 1644 bis 1718“ aus dem Englischen von Buusen; Leipzig 1854. „The life of Will. Penn with selection from his correspondence and autobiography“ by Sam. Janey; Philadelphia 1852 v 12ki.

zmagalne boje z raznovrstnimi hudobijami ter vresničuje večne svoje uzore. Ti uzori spodbujajo in navdušujejo krepostne može, da se z vsemi svojimi močmi in brez najmanjšega lastnega dobička potegujejo za blagor vsega človeštva, za njega duševni in gmotni napredek. Med temi preslavnimi moži, največimi dobrotniki človeštva, je Viljem Penn: za blagor vseh ljudi brez razločka njih vere in njih političnega mišljenja in življenja, je neprestano mislil in delal, živel in trpel.

Viljem Penn, preslavni ustanovitelj Pensilvanije, velike in cvetoče naselbine med zedinjenimi državnimi severo-ameriškimi, bil je v Londonu rojen 14. oktobra 1644. Bil je edini sin sir Viljem Penna, imenitnega admirala, ki se je posebno odlikoval v raznih morskih vojskah najprej v zmagonosnih vojskah za časa Kromvela (Cromwell), imenitnega protektorja britanske republike, poslej pa za časa zanikernega kralja Karola II. iz rodovine Stuartove. Neugnana delavnost očetova imela je premnogo vpliva na dečka in mladenča, svojega sina; ta se je privadil pred vsem spolnovati svoje dolžnosti, naj mu te prizadevajo še toliko zopernosti. Enak vpliv na razvitek njegovega značaja imela je mati, hči premožnega kupeca v Roterdamu, preimenitnem tržišču holandskem. Če ne prirojena pa gotovo prigojena je bila mlademu Viljemu Pennu ona neutrudljiva delavnost, ki ga je spremljala skozi njegovo življenje do črnega groba. In kako bi pri takih stariših bilo drugače; sej uže neka arabska prislovica pravi: „figovo drevo, ki pogleda figovo drevo, se oplodi“. A neprestana dela službena so oslabila neutrudljivega admirala; njegovo zdravje je močno hiralalo: to ga je napotilo, da je leta 1666, komaj 45 let star, zapustil svojo mornarsko službo, ter dalje kot zasebnik živel na svojem posestvu.

Prvo šolo je obiskoval mladi Viljem Penn v Chigwellu v grofiji Essexski, blizu kterega kraja je oče imel svoje posestvo. Dvanajst let star deček gre v neko zasebno šolo v Londonu; tu se je kaj pridno učil in med svojimi součenci zelo odlikoval. V 15. letu stopi v Oxfordu v kolegij Christchurch (iz g. Kristčérč), kjer se je kmalu priljubil učiteljem in součencem. Občudovali so njegovo telesno moč, ki se je kazala v najtežavnih atletskih vajah; bil je miren in z vsakim vljuden, neprestano priden in pri izpolnjevanji vseh svojih dolžnosti silno vesten in natančen.

Ko je tu v Oxfordu bival, zasejala in vkoreninila se je v mladenči ona ljubezen do one verske sekte, ktera se je „družba prijateljev“ imenovala. Ona verska čutstva pa je v njegovo srce zasejal Tomaž Loe, nekdanji član vseučilišča oxfordskega, ki je takrat s posebno navdušenostjo pridigoval in razširjal nauke kvekerjev *) po anglež. quakers izg. kvekers,

*) Viljem Penn je poslej sam v kratkem popisal postanek in razvitek te verske družbe v spisu: „A brief account of the rise and progresse of the people, called Quakers“.

t. j. trepetachi od besede quake, trepetati). Resnoben mladenec je uže prejšnjemu gostem premišljeval človeške razmere; kaj globoko v srce so mu segle besede, s katerimi je Loe priporočal nova verska načela. Enaki vpliv so imele tudi na nekatere njegove součence in vsi sklonejo ne več vdeleževati se vseučiliščne skupne službe božje. Res so to opustili, ter se posebej zbirali in opravljali posebne svoje pobožne vaje. Ker so se zoper zakone vseučiliščne pregrešili, kaznovalo je voditeljstvo nepokorneže; a to nič ni pomagalo. Penn in njegovi tovariši se niso dali vstrašiti, ter so se vsi navdušeni za svoja verska načela zmeraj očitneje odločevali od državne-angličanske cerkve. Čem bolj so jih grajali in jim prepovedali njihove verske vaje, tem bolj je mladenče mrzila angličanska vera, tem bolj so bili prepričani, da je le njihova vera prava, da le ona zamore osrečiti človeštvo.

Velika navdušenost za njihova verska načela naredila jih je silno drzne, kar kaže sledeči dogodek. Tedanji kralj Karol II. je namreč ukazal, da morajo dijaki oxfordskega vseučilišča zopet nositi neko posebno cerkveno obleko (koretelj), kakor so jo nosili ondešnji dijaki v srednjem veku. W. Penn in njegovi verski tovariši te obleke niso hoteli nositi; zdelo se jim je sramotno in škodljivo, da kraljevi ukaz znova hoče vpeljati navade in običaje, v katerih se je nekdanj kazalo papeževa moč črez angleško cerkev. A oni se niso le sami uprli kraljevemu ukazu, ampak odvrčali tudi druge, da naj nikar ne nosijo jim ostudne obleke. To jim še ni bilo zadosta. Napadli so one dijake, ki so ubogali kraljevemu ukazu, ter kvekerjem tako pristuden koretelj slekli, in jim oblačilo strgali. Ker so se dejansko in tako močno pregrešili zoper zakone vseučiliščne in kraljeve, izključili so V. Penna in nekatere tovariše njegove iz šole. Odveč bi bilo, posebno opomniti, da je admirala Penna to močno žalilo, in še bolj, ko mu izgnani sin odkritosrčno razloži vzroke, zaradi katerih so ga iz vseučilišča izpodili. Ker ni bil nikakor naklonjen verskim načelom, ki so sina njegovega navduševala, zahteval je od njega, da naj se jim odpove in živi, kakor drugi mladi možje iz dobre rodovine živé, ter naj kralju spodobno pokaže svojo udanost. A mladenec se ni dal niti pregovoriti, niti ostrašiti; pohlevno je ugovarjal očetovim besedam, ter skušal mu dokazati, da so njegova verska načela edino prava. To prepričanje obranilo ga je stanovitnega tudi takrat, ko ga je oče zaradi tega izpodil iz hiše.

Draga mati je posredovala med možem in sinom in ju popolnem pomirila in spravila. Da bi se sin vsestransko razvil in izobrazil, poslal ga je admiral za par let na Francozko; potajé upal je stari Penn bode sin pozabil na svoja verska načela, ter se iznebil one, kakor je svobodomi-selni admiral se nadejal nepravice in prenapete pobožnosti. V. Penn je leta 1662 zapustil Angležko, ter se podal na Francozko. Ko se je leta

1664 vrnil domu, veselil se ga je oče mislé, da je svoj namen popolnem dosegel, kajti sin si je um močno razbistril, ter se tudi vnanje olikal; njegovo ponašanje je bilo posebno ljubeznivo. Naslednji dve leti — do 1666 vstopil je po očetovi želji v Licolns-ian, imenitno učilišče, v katerem naj bi popolnem dovršil svoje študije. Poslej ga je oče poslal na Irsko, kjer mu je oskrbel precej obširna posestva v grofiji Corkski. Pri tem opravilu je mladi Penn prvokrat pokazal svoje zmožnosti v gospodarstvu; tako umno in skrbno je gospodaril, da ga je sam oče pohvalil. Stanoval je zdaj na raznih posestvih očetovih, zdaj v Dublinu, glavnem mestu irskem. V mestu je občeval z raznimi znanci in rodovinami, zahajal pa je tudi v družbo, ki se je navadno zbirala pri tadanjem namestniku irskem, pri lordu in vojvodi Ormondu, velikem prijatelji njegovega očeta. Nikdo bi ne bil pričakoval in njegov oče najmanj, da se bode takrat določila osoda mladega Penna. Ko je enkrat po opravlilih prišel v mesto Cork (izg. Koark), slišal je, da bode oni Tomaž Loe, kterege pridiga ga je nekdanj v Oxfordu tako ganila in mu srce omečila, govoril v zboru vseh kvekerjev rečenega mesta. V. Penn se ni hotel odtegniti tej priliki, šel je tje, da bi videl in slišal starega svojega prijatelja. Vsede se in čaka nekaj minut, kar vstane pridigar in prične svoj govor s pomenljivimi besedami: „Je neka vera, ki svet premaga, pa je tudi neka vera, ki je od sveta premagana“. Te besede in naslednja pridiga so ga popolnem pretresle: obračal jih je na sé. Ali ni bila njegova vera tista, ktera je bila od sveta premagana? Sam sebe se je sramoval, ter se zaničeval, kakor slabotno, ubogo in nepotrebno stvar božjo. Teh misel se ni mogel več iznebiti; v njih ga posebno je potrdil Tomaž Loe, kterege je po službi božji obiskal in V. Penn je sklenil popolnem se posvetiti veri in oznanovati in zastopati načela one verske družbe, ktero je za najboljšo spoznal; s kratka, postal je očiten kveker.

Kakor drugodi v Evropi je tudi na Angležkem takrat bilo nevarno odločiti se od občne cerkve. V Škociji so ravno takrat budo preganjali vse krivoverce; res da je v kraljestvu angležkem vlada gledé na vero svojih podložnikov bila bolj potrpljiva kakor na Škocijskem, kljubu temu so morali drugoverci (dissenters, tako so se imenovali raznovrstni protestantovski razkolniki, ki niso bili angličanske vere) premnogo trpeti; vsak oblastnik je namreč v Veliki Britaniji in na Irskem prav po ustavni poti lahko izkoval mnogo postav, vsled kterih je ozkosrčnež preganjal vse ljudi, kterim nauki in običaji angličanske in presbiterijanske cerkve po volji niso bili.

V takih razmerah se ni čuditi, da je odkritosrčni Viljem Penn zaradi svojih verskih načel moral mnogo trpeti. Vsled pridige Loe-jeve je bil sklenil službo božjo v državni angličanski cerkvi popolnem opustiti, ter se vdeleževati le verskih shodov in običajev kvekerjev. Kar so ga 3. sep-

tembra 1667 z 18 drugimi kverkerji zaprli. Tiran pred župana Korkskega bil je zatožen, da se je vdeleževal shodov kljubu postavi, ki je bila pred 7 leti razglašena zoper puntarska zbirališča. Župan mestni je spoznal iz obnašanja njegovega, da je iz dobre in premožne rodovine; kaže se pripravljenega osvoboditi ga iz ječe, a proti poroštvu, da se bode v prihodnje ogibal vseh kvekerskih shodov. Temu pa se V. Penn očitno in srčno ustavi in zaprli so ga z drugimi vred. Iz ječe je pisal list tadanjemu okrajnemu glavarju munsterskemu, lordu in grofu Orrery-u; tega pred ko ne prijatelja in znanca admirala Penna, je prosil, da naj bi njega in tovariše izpustil iz zapora. Verska njegova navdušenost mu je dala ono moč, da je samega sebe zatajil ter iz ljubezni do nedolžnih sovornikov prosil tudi za njihovo osvobodjenje. Grof je precej ukazal njega iz ječe izpustiti, sovorniki njegovi so pa blezo še dalje časa bili zaprti.

Nek prijatelj Pennove rodovine pisal je iz Irskega admiralu ter mu naznanil, da je njegov sin očitno pristopil k družbi kvekerski. Nemudoma ga stari oče pokliče domov. Viharn je bil prvi sprejem. Stari admiral je skušal sina pregovoriti, da bi zapustil razkolniško družbo (kvekersko), skušal je to zlepa in zgrda; a vse zastonj. Ko je videl stanovitnost sinovo, zahteval je od ujege, da bi mu vsaj to željo spolnil, ter se odkrival pred kraljem, pred vojvodom Yorkskim (prijateljem očetovim) in pred njim, kajti kvekerji se ne odkrivajo nobenemu človeku. Pretežko je bilo mlademu Viljem Pennu pri sreci, v njem sta si nasprotovale in se je bojevale otroška ljubezen in verska prepričanost; a zadnja je zmagala in mladeneč srčno odgovori očetu, da mu tudi tega storiti ni mogoče; kajti vera njegova mu ne pripušča, da bi z odkrivanjem ljudem božjo čast skazoval. To ni bila lehkomišelnost ali slepa trdovratnost, ampak stalna značajnost, ki je pognala iz verske navdušenosti in res ni je večje sovražnice človeške duše nego je mlačnost; iz nje izvirajo vsa druga zla, ki polagoma ujejo ves boljši del človeški. Mladi Viljem Penn skazal se je v najhujši borbi stanovitnega — in oče ga je drugi pot izpodil iz svoje hiše.

(Dalje prih.)

Elektrika vzbujena po atmosferičnih procesih.

Dr. Kržan.

Predmeti so tedaj električni, kedar morejo lehkí reči, kakor: zlate liste, kroglice iz bezgovega stržena, male koščekke papirja na se potezati in zopet odbijati. Verjetno je, da nij spremembe teles, ktera tudi ne bi takega stanja v telesu vzrokovala, ali vendar znamo posebne načine, ka-

terimi se omenjeno stanje vzrokuje in ti so sledeči: 1) s trenjem 2) s razstavljanjem ali razdelitvijo elektrike 3) dotikanjem 4) s kemičnimi in organskimi procesi 5) z atmosferskimi procesi 6) s toplino in mrzlino 7) s kapilarnostjo 8) s tlakom in kalanjem 9) z električnim tokom in 10) z magnetičnostjo.

Naša naloga bode tukaj, električne prikazni v zraku razložiti in one procese razjasniti, katerimi se elektrika v zraku vzbuja.

Električna iskra, ki iz električnih predmetov, ako se jim s prstom približujemo, v prst preskoči, vzbudila je misel blisk električne iskre primerjati. Uže leta 1708 trdil je Wall, da med električno iskro in treskom, ki se njenim preskakovanjem vzrokuje, in med bliskom in gromom nekakova podobnost obstoji; in Gray je trdil prvi, da je huda ura električna prikazen. Ko je za tem Franklin posebnim načinom, katerega bomo niže omenili, dokazal, da je huda ura električne narave, iznašlo se je tudi skoro, da je tudi zrak električen.

Da je zrak električen, prepričamo se najlaglje, ako kako rtasto (špičasto) železno rantó na višini navpično postavljeno in osebljeno (izolirano) z elektroskopom združimo. Takim in enakim načinom iznašlo se je, da je zrak pri lepem vremenu vsegdar pozitivno električen, in da mu se elektrika ravno tako spreminja, kakor njegov tlak, toplina in vlažnost. Celo veter ima znamenit vpliv na moč zračne elektrike, ker on, kakor nam je znano, množino vodenih hlapov v zraku spreminja, in tako tedaj tudi moč elektrike spreminja; ali njena moč visi tudi od podnebja.

Dvakrat na dan dosega elektrika zraka največo moč in to nekoliko ur po vzhodu in zahodu solnca; pred vzhodom in zahodom solnca pa je ona najslabejša. Pri oblačnem nebu je elektrika zraka posebno močna, in je tudi do (razen) redkih dogodkov navadno pozitivna. Kedaj deži in sneži, tedaj je zrak zdaj pozitivno zdaj negativno električen in to mnogo bolj, nego pri vedrem nebu. Z višavo zraka rase pri vedrem nebu tudi moč njegove elektrike. Beccgueret privezal je, da to dokaže, strelico na vože (vrv) iz dobrega prevodnika elektrike, in jo je z lókom v zrak spustil. Elektromer, s katerim je dolnji kraj vrvi združen bil, pokazival je tem več elektrike, čem više se je strela vzdigovala. Da se takim poskusom elektrika nij trenjem strelice v zraku stvarjala, prepričamo se, ako se ista strelica tri čevlje nad zemljo z vodoravnim mérom spusti, ker se tedaj niti znamenje elektrike zapaziti ne dá. Schütbler je tudi iznašel, da je na holceih zračna elektrika veliko močnejša, kakor v ravninah; Biot in Gay-Lussac pa sta se tudi prepričala, ko sta se v zrakoplovn (balonu) v višavo zračno spustila, da zračna elektrika z višavo rase.

Vprašanje, katero si razložiti imamo, je: kaj vzrokuje zračno elektriko, ali kako se ona neprenehoma v zraku stvarja?

V začetku so trdili, da je izhlapljenje vode in rast rastlin vzrok zračnej elektriki, ker se je namreč zapazilo, da so pri izhlapljenju hlapi pozitivno, posode pa, v katerih se voda izhlapljuje, negativno električne; ali Reich in Riess sta dokazala, da se voda pri izhlapljenju na posodah tere, in to trenje vzrokuje elektriko, ne pa izhlapljevanje. Mogoče je pa vendar, da se izhlapljivanjem nam do zdaj še neznanim načinom elektrika vzrokuje. Mnenje, da bi rast bilin (rastlin) zračno elektriko vzrokovala, pa nij osnovano na dovoljne poskuse.

Vzajemno trenje zraka bi tudi zračno elektriko vzrokovati moglo, ali do zdaj še se nij moglo s poskusi dokazati, da bi vzajemno trenje plinov elektriko vzrokovalo.

Vzdigajoči se dim pri gorenju je sicer pozitivno električen, ali on sam ne bi vendar mogel tolike množine elektrike v zraku vzrokovati.

Ko pa se je opazilo, da je zrak tem bolj električen, čem je vlažnejši, začeli so učenjaki trditi, da vzajemno trenje vodenih čestice (delov) in pa tudi njih trenje na česticah (delih) zraka, vzrokuje zračno elektriko. To mnenje je verjetno, ker znamo, da se s hydroelektričnim strojem po trenju vodenih hlapov elektrika v velikej množini vzrokovati daje.

Veliko preiskovalcev narave drži se pa še dandanes teorije Peltier-ove, katera trdi, da zrak nij sam po sebi električen, ampak da je zemlja negativno električna, in množina te njene elektrike je zmeraj enaka, njeno razdeljenje na površini zemlje pa je različno zavoljo neenakosti zemeljskega površja in zavoljo neprenehoma menjajoče se množine vodenih hlapov v zraku. Znano je namreč, da se elektrika na visokih in špičastih predmetih posebno rada kopiči.

Glede na upliv, ki ga zemeljska elektrika na vodene hlape ima, moramo razločevati: ali so vodeni hlapi z zemljo v dotiki ali ne. Ako so v dotiki, tedaj prehaja elektrika zemlje v vodene hlape, ako pa niso, tedaj se vplivom zemeljske elektrike v vodenih hlapih njihova naravna elektrika razločuje, in to ravno je vzrok, da so oblaki zdaj pozitivno zdaj negativno električni. Ako ravno se po omenjeni teoriji skoro vsi prikazki lahko razložijo, vendar se ne more razložiti, kako je to, da se elektrika prema (proti) skrajnikoma zmanjšuje in da moč njena z višavo rase. Te dve stvari ste spodbudile A. Mühry-a, novo hipotezo izvira zračne elektrike iznajti. On namreč trdi, da je vir zračnej elektriki ogrejanje površine zemeljske po solncu in da se množina in jakost njena ravno tako razširjava, kakor po solnčnih trakih (žarkih) vzrokovano ogrejanje oplošja (površja) zemeljskega. Ona se tedaj povekšuje in pomanjšuje enaka s toplino, in je zato najjakša (najmočnejša) na polutniku, najslabejša pa na skrajnikih. No tudi glede na vreme se elektrika zračna enako s toplino razširjava; zato je ona jakša po letu in popoldne, slabejša pa po zimi in pred

poludnem. O načinu, katerim se solnčna toplina v zemlji v elektriko spreminja, Müllry nikakor nij omenil, on samo opazuje, da se predpolaganje (mišljenje) takega stvarjanja elektrike zračne ne protivi nauku o elektriki.

Zračna elektrika prevaja se z vodencem, ki se v zraku nahaja. Zato nahaja se v puščavah, vsled jakgega (močnega) ogrejanja tal, največ elektrike, ker razun tega, da se ona tukaj v največej množini stvarja, ne prevaja se ona lahko, ker zraku vodenca manjka. Z vodencem v zraku vzdiguje in spušča se tudi elektrika. Čem večja je toplina, tem več vodenih hlapov vzdiguje se v neizmerno višave zračnega morja in prevaja v te višave svojo elektriko; ravno zato se nam zdi, kakor da se jakost elektrike s toplino pomanjšuje, premda se v višavah povekšuje, kakor nas poskusi učé. V jutro in z večera pa se nahaja največ elektrike v dolnjih skladbah zraka, ker tam je takrat tudi največ vodenca.

Ker se po zimi elektrika zraka v zemljo odvaža, zato po zimi redko kedaj blisk in grom v zraku opazujemo. Čem vlažnejši je namreč zrak, to je, čem več vodenih hlapov se v njem nahaja, tem več elektrike se iz višave v zemljo prevaja, in elektrika se ne more v tolikej množini v zraku kupičiti, kakor po letu, ko je zrak sub, tako da ne more omenjenih prikazkov vzrokovati.

Električnost oblakov je najpreje dokazal Franklin papirnim pozojem (zmajem), katerega je pri bližanju oblakov v zrak spustil, zadavši mu na glavo kovinsko (metalno) šibo. Pozoj se more slabim prevodnikom elektrike tedaj s svileno vrvjo držati, in kovinska šiba sklene se posebnim dobrim prevodnikom s elektroskopom, da se elektrika opazovati more.

Dellmann, cden izmed najpridnejših opazovalcev zračne elektrike in oblakov, trdi, da so vsi oblaki električni in to na različnih mestih sprotno električni. Po njegovem opazovanju imajo vsi oblaki negativno električno središče, katero je pozitivno električnim pasom okroženo. Gostost elektrike je prema mejam oblakov vse (vedno) manjša, prema središču pa vse večja in v središču največa. Iz oblakov začne deževati, ko se je iz njih uže elektrika sprožila; sproženje pa je tiho ali glasno.

Palmieri trdi zopet, da so oblaki v sredini pozitivno, na kraju pa negativno električni. Pri nevihtah in viharjih so oblaki zdaj pozitivno, zdaj spet negativno električni, in imajo posebno veliko električno napetost. Ta poslednji prikazek dáje se razložiti, ako si mislimo, da so različno topli zračni toki tudi različno električni in to toplejši pozitivno, mrzlejši pa negativno električni. Ako se tedaj oblaki v različno toplih zračnih tokih nahajajo, to so oni tudi različno električni. No dáje se tudi predpostavljati (misliti), da oblaki med seboj sami elektriko vzrokujo, pa da je tedaj vedno zemlji bližji oblak negativno električen. (Konec prih.)

Duša — jednostavno bitje.

Prevod iz Dr. Lindner-jevega. „Izkustvenega dušeslovja.“*)

J. Pajk.

Kar se v prostoru razprostira, imenuje se tvarina ali podstava. Premembe tvarine so gibanja; one k svojemu bivstvu potrebujejo dveh pogodeb: časa in prostora. Padanje kamena, venenje lista ne more se goditi bez časa in prostora.

Tvarinske premembe dajo se, ker prostora potrebujejo, prostrta stanja imenovati; zadevajoč samo vunanje bivanje tvarine prikazujejo se ona kot vunanja nje stanja.

Vzpored z vunanjimi, prostrtimi ali časovno-prostornimi premembami stvarij hodijo notranja, krepostna, samó časovna stanja, s kojimi si mislimo slednje, nerazdelive sestavke tvarin, takó imenovane nerazdelnice (atome) ali nerazdelne drobnine spojene. Notranja stanja teh nerazdelnic se očivestno našemu izkustvu popolnoma umikajo, ker je to, kar spada v okolje izkustva, potrebno nekaj vunanjega. Nič manj pak si moramo misliti, da so se notranja stanja nerazdelnic premenila, kedar v vunanjej njih složnosti kakovo premembo zapazimo; isto takó moramo nespremenjeno bitnost (sôčnost) onih nam popolnoma neznanih notranjih kakovostij tvarine dotlé prepodlagati, dokler se vunanja njih stanja (učinki, pojavi močij) ne premenijo.

Samó jedna skupina notranjih stanij biva, koja se našemu izkustvu ne umika, nego se mu tako rekoč tikoma in neposredno javlja, ker „mi sami“ ne stojimo razve, nego sredi one skupine notranjih stanij. Vsako pojedino teh notranjih stanij obračamo mi ná-se, imenujoč je „naše“, in naš „jaz“ pokazuje se nam kot objem vseh teh stanij.

Ta notranja, čisto krepostna stanja imenujemo, razločivši ja od vunanjih, sprejemljjočih sprememb našega telesa — duhovna, dušna ali duševna stanja. Čutjenja, vpodabljanja (predstavljanja), čuvstva, nastójanja (prizadevanja) so dušna stanja. Ta se, dokler traje življenje, vedno pretakajo, vedno prihajajo in odhajajo.

Spremenljiva duševna stanja, koja vkupno sestavljajo naš „jaz“, morajo nespremenljivega nosca imeti, na kojem se nahajajo. Ta noseč more ali jednostaven ali mnogovrsten biti; tudi more on jestveneje podstavi telesnih sprememb enakobiten ali od njega različen biti.

Podlaganje mnogovrstno členovite podstave dušnih stanij zabranjuje ta istinitost, da vsa duševna stanja, koliko so med seboj menjavna in

*) 3. natis, str. 1—2.

oprečna, i to takó enakočasna kakor sledeča, najvišo stopinjo vzajemnega dotikanja in prehajanja očitujejo. Naš „jaz“ nam se pri vsej sprememljivosti dušnih stanij kot jedin in nerazdeliv predočuje, kar bi ne bilo mogoče, ko bi ta dušna stanja bila na razne podstavne nosce porazdeljena, kakor je to ozirom na naravska stanja našega telesa. Podstavni nosce duševnih stanij naše notranjosti mora torej jednostaven biti.

Ali neozziroma na to podlaganje mogel bi on biti jednakobiten z enim onih podstavnih noscev, koji davajo naravskim prikazkom našega telesa temelj, ker se imajo i ti nosci kot jednostavna bitja misliti. In v resnici je neki izvrstni mislitelj, modroslovec Leibnitz, vsakemu teh značaj vpodabljaajočega (predstavljajočega) bitja podlagal. Ali ono podstavno bitje, koje smo za nosca samó časovitih stanij naše notranjosti podložili, mora med nerazdelnicami, naše telo snujočimi, vsakako toliko izvrstno mesto zavzimatí (izpolnjevati), da smo popolnoma opravedani, ono kot bitje čisto posebne, više vrste od vseh podstavnih sestavkov našega telesa razlikovati in s posebnim imenom nazvati. Kajti je in biva edino to bitje, kojega notranja stanja do naše svesti prihajajo, med čem nam notranja stanja drugih podstavnih, našemu telesu vlastnih bitij vedno ostajajo odmaknena. Ono podstavno bitje pak mora tudi zato takovo odlično mesto zavzimatí, ker morajo vsi dogodki znotraj našega telesnega sklada vsled prepletanja vzajemne delavnosti baš na to bitje protezati se, da dosežejo našo svest. Tega podstavnega, jednostavnega, od tvarine različnega nosca naših duševnih stanij imenujemo dušo.

Odgoja pri Rimljanih.

Spisal M. Pleteršnik.

Rimljanske rodovine so bile ostro med seboj ločene celote. Oče je bil vseoblastni glavár vsej družini, t. j. ženi, otrokom in sužnjem. Svobodnorodjeni udje družine so še posebno v verskem obziru bili od drugih ločena celota, ker so imeli poleg občnega tudi svoje lastno rodovinsko bogočastje, pri katerem je bil gospodar ob enem hišni duhovnik. Očetovska oblast (patria potestas) je segala čez premoženje, svobodo in celo čez življenje vse družine. Smel je oče svojega lastnega sina prodati, tepsti, v ječo dejati — celo usmrtiti; v tem poslednjem primerljaji je navadno sklical nekak rodovinski zbor v posvetovanje. Cesarji pa so začeli čem dalje tesnejše meje staviti očetovski vseoblasti, in naposled se je oče, ki je sina usmrtil, tako kaznoval, kakor vsak drugi ubijalec.

Ta velika očetovska oblast je družinsko življenje v lepem redu držala; da je pa očetje niso v zlo rabili, branilo je po eni strani naravno očetovsko

čutje, po drugi strani pa občno mnenje, ki je bilo milejše od starodavniške šege.

Žena je prišla po omožitvi ali v popolno oblast moževu in se je imenovala družinska mati (*mater familias*) ali pa je bila le žena (*uxor*) in je ostala še nekako pod oblastjo svojega očeta ter je po moževi smrti zopet pod njega, ali če je bil že mrtev, pod varstvo svojih sorodnikov se podati morala. Vsaka žena je bila v hiši spoštovana kot hišna gospodinja. V glavni sobani (*atrium*), ki je bila po rimski šegi središče vsega družinskega življenja, kjer je gospodar obiskovalce sprejemal, je tudi gospodinja delala sredi hčera in sužnjic. Ona ni bila samo pričujoča pri navadnem skupnem obedu, ampak tudi pri drugih pojedinah; vpričo nje se je vse spodobno obnašalo. Tudi izven hiše jo je, kjer koli se je pokazala, vse spoštljivo pozdravljalo; to so celo senatovski ukazi zahtevali. Žene starejše dobe so pa to spoštovanje tudi zaslužile. Bile so z malimi izjemami poštenega, resnobnega in odločnega značaja. Tako se nam kažejo omožene žene tudi še v Plavtovih komedijah.

Iz naročja takih mater, iz takih rodovinskih razmer je prihajal naraščaj Rimljanom.

Novorojeno dete se je položilo očetu pred noge in če je je vzdignil in na svoje roke vzel, je s tem pokazal, da je pripozna za svojega otroka in da se zaveže je zrediti in odgojiti. Potem se je pri dečku deveti, pri deklici osmi dan vpričo sorodnikov in prijateljev slovesno praznoval z očiščevalno daritvijo pred domačimi bogovi in dete je dobilo svoje ime. V časi so otroka tudi v tempeljne nosili in tam za-nj molili. V zakladnico boginje Junone Lucine pa so morali dati neki denar, da se je koncem leta po številu teh denarjev vedelo za število novorojenih otrok. Zapisavati v javne knjige pa so jih začeli še le za cesarja Marka Avrelija. Novzočni prijatelji in sorodniki so darovali otroku vsakovrstne igračice (*crepundia*), katere so mu navadno okoli vratu privezavali. Na zadnje pa je bila gostija.

Skrb za otročnico in novorojeno dete je bila velika. V to skrb se je prav po rimljansko mnogo staro- in praznovrskega mešalo. Mater so pred vsem priporočili trem božanstvom (*Intercidona*, *Pilumnus*, *Deverra*), da bi jo varovala hudobnega boga *Silvana*. Zato so trije možje šli po noči okoli hiše, na vse pragove najprej s sekiro potem s tolkačem trkali in naposled je pometali. Po tem trojnem dejanji imajo tudi ona božanstva svoja imena (*intercidere*, *pilum*, *deverrere*); predstavljalo je pa opravila že bolj omikane dobe nasproti divjemu gozdnemu bogu *Silvanu*; kajti s sekiro se je drevje sekalo, s tolkačem žito phalo, z metlo pa zrnje na gumnišči pometalo. Dobrim bogovom so skozi devet dni postavljali v atriji jedila, hudobne demone pa s čaralnimi izreki podili. Za te so imeli tudi razne amulete; zlasti se je vsakemu detetu za vrat obesila „*bullā*“, medaljon z amuletom, kateri je v imenitnejših rodovinah bil iz zlata, ubožnejši otroci

pa so se zadovoljili s kako mošnjico iz usnja. Dečki so jo nosili, dokler niso oblekli moške toge, deklice pa menda, dokler se niso omožile.

S to skrbjo se malo vjema nemilosrčna šega izpolaganja in ubijanja otrok. Ta šega, ki se malo da ne pri vseh starih narodih nahaja, ima svojo korenino v misli, da posamezni človek nič ne velja, ampak da še le kot ud veče celote svojo veljavo dobi. Tako je tudi pri Rimljanih imel hišni oče pravico, novorojeno dete sprejeti v tako celoto, v rodovino, ali je pa zavreči in izpoložiti. Po neki stari postavi sicer dečkov in prvorojenih hčera ni bilo dovoljeno izpolagati; le če je bil deček sključenega ali sicer pohabljenega telesa, je bilo dovoljeno očetu ga zavreči, če mu je pet sosedov pritrdilo. Ali sčasoma, ko se je nравnost po familijah začela gubiti, je tudi izpolaganje otrok zmerom bolj navadno postajalo. Zdi se, da je zlasti o nesrečnih dnevih rojene ta nemila osoda zadevala; vsaj Suetonij to omenja o smrtnem dnevu obče spoštovanega Germanika. V Rimu je na zelenjavnem trgu stal tako imenovani „mlečni steber“ (columna lactaria), poleg kterega so otroke izpolagali, usmiljene duše so jim tje prihajale mleka dajat, dokler jih ni kdo k sebi vzel. Mnogim se je, če so kakega rednika našli, osoda na dobro obrnila; mnogi so pa bili vzrejeni od dobičkaželjnih ljudi le za to, da so jih potem za sužnje prodali ali pa za nepošteno službo porabili; tudi berači so take otroke jemali, jim ude sključevali in s takimi revnimi bitji miloščine izsiljevali. Mnogi so seveda pri stebru poginili. Nad tem ravnanjem, ki je našim človeškim čutom tako nasprotno, pa se tedaj niso dosti izpodtikali. Še le krščanski cesarji so začeli prepovedavati izpolaganje otrok.

Od očeta sprejeto dete je v starejših časih mati sama dojila in sama vzrejevala; ako je bilo mnogo otrok, jo je pač ktera pesterna podpirala; v poznejšem času še le so začeli v imenitnejših hišah dojnice najemati. Pri njih izbiranji pa se je gledalo na nравno obnašanje in lepo govorjenje. Za pesterno se je največ ktera starejša ženska iz sorodstva izbrala, in njenemu zglednemu in izkušenemu značaju se je največ vsa mladina iste hiše izročila. Mati in pesterna ste skrbeli, da so otroci tudi pri svojih igrah se spodobno obnašali. Otročje igre, po večem menda pri vseh narodih enake, tudi pri Rimljanih niso imele nič posebnega. Zidanje hišic, jahanje na palicah, drugo posnemanje odraslih, izpuščanje vrtalke, pri dekletih pestovanje punčik, to je bila zabava otrok; posebno radi pa so imeli razne igre z žogo, kterih tudi potem, ko so odrasli, niso opustili. — Od sedmega leta naprej; ko se pri otrocih že začenja pamet razvijati, so naravno tudi starši bolj pazili na nje; dekleta so bila odsihmal popolnoma materi izročena; za dečke pa se je zdaj tudi oče začel malo bolj brigati, dasiravno je materam še zmirom velik delež pri njih odgoji ostal.

Glede telesne odgoje se je gledala na krepek razvoj in utrjenje mladega telesa. Telesne vaje se sicer pri Rimljanih niso tako pravilno

vršile kakor pri Grkih; bile so bolj naravne, neumetne, priproste; saj niso imeli namena, kakor Grki, po njih skladnost med dušnim in telesnim razvitkom doseči, ampak le utrditi se za prihodnjo vojaško službo. Poglavitno telovadišče rimski mladini je bilo Martovo polje; tam so imeli svoj dirindaj; tam so tekali, skakali, se borili, tudi s pestmi se bili (pa brez ovitkov), kopja metali in jezdili, in kedar so se utrudili in uprašili, poskakali so v mimo tekočo Tiberu kopat se in v plavanji se vadit. Imeli so pa tudi včasih svoje slovesne igre, pri katerih so se mladenči iz imenitnejših hiš s svojo ročnostjo izkazovali. Palestre, javne borilnice po grškem zgledu, so pozneje imeli semtertje, zlasti združene s kopališči; ali to, da so se po njih slečeni borili, je žalilo rimljanski čut za spodobnost; palestra je bila pravemu Rimljanu šola postopanja in moralne popačenosti; zato va-njo nikdar ni pošiljal svojih otrok.

(Dalje prih.)

Koren *par-*, *pal-* ((*pr-*, *pl-*).

J. Šaman.

I. pomen: tolči, n. p. srce *polje*.

II. pomen: na široko raztolčen biti, n. p. *pla-n*, *polje*, *plat*.

III. pomen: v zraku tolči, letati, n. p. „prepelica je *sprnala* z obloka i odletela“, Valjavec narod. pripov.; vun *plane*-tič Fenix na dan, Preširen; divji petelin *pl-u-je* Mikl. Lex.; ptič *pr-h-a* Mikl. L.

IV. pomen: v vodi tolči, prati, plavati, n. p. voda *polje*, ali kako ima Mikl. Lex. voda se *polje*, voda zemljo izpira, *pr-š-i*, *plu-ti*, *pla-v-ati*, *plaviti*, *prati*, *pla-k-ati*.

V. pomen: napolniti, n. p. vodo *plati*, voda je *naplana*, korito je *pol-no*.

VI. pomen o ognju: ogen *zapoliti*, starosl. *pol-četi*, *pla-noti sê*, *paliti*, *pariti*, ogen *pla-s-a*, čes. ogen *pla-pol-a*, *pla-je nedol. pla-ti*, (ruski: *pyla*, plamen. Vred.).

Oblike *pla-ti pol-jem*, čes. *pla-ti pla-je* v I. IV. V. VI. skupini, *pla-noti* v III. VI., *plu-ti* v III. IV. skupini so iste; *pla-n* (*pol-je*, *pol-janec*) v II. in *na-pla-na* (*pol-na*) v V. skupini, na dalje *pr-h-a* v III. in *pr-š-i* IV. in *pla-s-a* v VI. skupini so v razumljivi zvezi med seboj. Menjava *r* s *l-om*, ki je mlajši nastopnik *r* ov, je v vseh indoevropskih jezikih navadna; za slovenščino primeri *gariti* se in *galiti* se, *variti* (*klobase*) in *valiti* (*jajca*), *razprostrě-ti* in *po-stla-ti*, *žariti* in *žaliti* (v prenesenem pomenu) itd.

Tudi v pomenu se težko dajo ločiti izrazi: srce *polje* I, voda *polje* IV, ogen *pla-je* in v podvojeni obliki *pla-pol-a* VI; ali: divji petelin *pluje* III. in mornar *pluje* IV; ali: *planôti sê* VI. in *planoti* III. glej Mikl. Lex. pri *planôti*. Toda pogledjmo si besedne rodbine v posameznih skupinah natančneje.

I.

Prvi pomen se zopet deli:

- a) *πάλλειν*; srce polje das Herz schlägt in *ἡ καρδία πάλ-λει* (iz *παλ-ισι*) si popolnoma odgovarjata. Enako si tudi odgovarjata v prehodnem pomenu izraza: pšeno plati in *κλήρουσ πάλλειν ἐν κωνέη* (v čeladi kocke plati). V krepkejši obliki še ima stsl. prati *κρούειν*, prašta funda itd.

Πάλλειν stavi Curtius (Grundzüge der griech. Etym. IV. Aufl.) broj 389 k korenu *spar-* *σπαίρω* iz *σπαρ-ι-ω*, *ἀ-σπαίρω* zucke, zappele; staroindijski *sphar-ajâmi* mache schwingen, splal-ami zittere; v latinščini je *s* ohranjen v besedah *sper-no* zametujem, *spar-go* besprenge; v nemškem *ido* k temu korenu besede *Speer* *παλ-τόν*, *Spor-n*, *Spur* odtod spîtren, springen, sprengen itd.

Predni *s* je preminol v latinščini v besedi *pel-lo* *pe-pul-i* *pul-sus* Puls *παλ-μός*, *pal-p-i-to* *παι-πάλ-λω* *pal-p-ebra* trepavnica, *pa-pil-io* metulj, *po-pulus* topol, *pla-u-d-o* ploskam itd.

Kakor tukaj navedenim besedam še druge slovenske besede odgovarjajo, n. p. *springe* *sprenge* rus. *пругати* slov. *prézati* stsl. *prôg* = skakalec *prôžiti* itd. itd., tukaj na dalje ne razvijemo, ker so te tvorbe po deblu in pomenu stranske, nam pa gre tu le za prvotni koren v prvotnem pomenu. Zato še stavimo simo besedo *plě-va* ind. *pal-ava* lat. *pal-ēa* n. *Spren*, ki pomeni ono, kar se izpolje, primeri *ἦρον* pleva Od. 5. 368 iz *ἦFρον* in *vannus* vejača *ventilabrum* in *pāvajâmi* paham.

- b) sovražno tolčenje (*caedere*); stsl. *sô-pr-ъ* ind. *spar-i-tar* ved. *pari-par* in novosl. *sô-pr-nik*, glagol stsl. *prěti* I. 6. (prva vrsta šesta panoga) in III. 2; *prě-pir*, *pr-n-ja*, *raz-por*, stsl. *por-a* ind. *prtana* borba, *prě-t-iti*, *prtenjača* (borova), *so-per*, in *brž ko* ne tudi *proti*; na dalje *pal-ica* kakor *prtenjača* in lat. *fustis* iz *fendere* *thema* *ghan-*, itd.

Od latinskih besed gredo simo *pla-ng-o*, *plaga* itd.; iz grških *πάλ-η* borba (prim. I. d.), *πλήσσω* iz *πλη-ν-ιω*, *πλήγη*, *Πάρις*; od nemških *fle-hen* *fluchen* (Lärm schlagen) kakor *pla-kati* v pomenu jokati se *plangere*, *Curtius* br. 367.

- c) *parati* (*scindere*); stsl. *pra-ti*, *por-jô*, nsl. *par-a-ti*; *par-ma* spel-*unca* *Spal-te*; *raz-pra-n-je* zemlje; *pol-ěno*; *pol*, *pol-a*, *pol-ič*, *pol-ica*, *pol-ovina*, *pol-ov-n-jak*; *prě-pol-ъ*, *s-pol* kakor lat. *sexus* iz *sec-are*, nemški *Geschlecht* sredononem. *slaht* iz *schlagen*; morda tudi *pila*, stn. *fila*, gr. *πίλων*, prim. *serra* iz *segura* *Säge* iz *sec-are*; dodaj *par-klj*, *Caf Vestn.* I. 167.

- d) *contundi*, *corruere*; *pra-h*, *prhek*, *prhlica*, *prhati* se; *prhavia*, *prhavka*, *prhal*; *praha*, *prašiti*; *prhněti*; *pir-av*.

Da te besede simo gredo, je verjetno iz sličnih tvorb: v slovenskem *troba*, *trohljiv* iz *tar- τείρω* *tero*; lat. *pul-vis*, *pol-len*, *pol-enta*; ind. *purîša*

prah in par (Dunst, prim. VI.); pul-vis spada itak v Curtiju pod broj 389, tedaj v ono isto vrsto, ki smo jo pod I. a. v misel vzeli.

Izmed grških besed je posebno πάλ-η mōka zanimiva, ker smo jo pod I. b. tudi imeli v pomenu borbe, znamenje da so si te besede res v rodu, πάλ-η παυ-πάλ-η in πα-σπάλ-η so tri oblike v enem in istem pomenu moke.

e) pod-pirati, u-pirati (fulcire, tundere); stsl. přeti I. 6, o-prě-ti, opirati, opernica Krškeke; pod-prěti, podpirati, podpora, pora stsl. (prim. I. b, III.), pod-pr-n-ja; po-prěti, po-pora;

u-prěti III. 2, u-pirati refutare, přě-pirati πείθειν, přě-pr-ja persnasio primeri lat. fallo in ind. sphalajâmi Zebetmayr lat. etym. lex.; upřeti se, obsistere, upor, stsl. u-prě-mъ = u-por-mъ pertinax, upřěmo obstinate (prim. přě-mъ III.); oт-пřěti oт-пирати sê recusare.

Mikl. Lex. primerja ta koren *pr-* onemu pod I. a. navedenemu ἀ-σπαίρ-ω; iz nemškega še dodajemo besede Sparren, spreite, spreize, ki se z našim korenem popolnoma slagajo, glej Hintnerjev lat. etym. rečnik pod pello. Da se pomeni tolči in podpirati, ki so med seboj med vsemi od I. a. — e. navedenimi najdalje na razen, vendar dotikajo in zamenjajo, zato primeri podboj Thürstocck iz podbiti in koren stambh- pri Curtiju broj 219, kder C. pravi, da se pomena „stüttzen in stampfen tu tako družita, kakor v grški besedi ἐρείδω,“ ki pomeni podpirati in tolči; saj podpirati ni druga nego steber podbijati pod ono, kar hočemo podpreti. (Dalje prih.)

Drobnosti.

Predavanja na zagrebškej univerzi.

Mudroslovni fakultet.

I. Znamenovanje vrstij, vremena i načina grčkoga glagola uporedo s latinskim; iz 2. diela sravnitbene sintakse grčkoga i latinskoga jezika: „O znamenovanju oblika“ (De generum, temporum, modorum, verbi graeci cum verbo latino comparatorum significatione; e syntaxis comparativae linguae graecae et latinae parte altera, quae est de significatione formarum, declinatione et conjugatione nascentium), tri ure na tjedan, i to ponedjeljkom, sriedom i petkom od 11—12 sati od j. r. profesora Armina Šrabea u III. dvorani.

II. Tumačenje Sofoklova „Ajanta“, s uvodom (Enarratio „Ajacis“ Sophocleae, cum prooemio), tri ure na tjedan, i to utorkom, četvrtkom i subotom od 11—12 sati u g. prof. Šrabea u III. dvorani.

III. Vježbe u prevadjanju i tumačenju grčkih pisaca — ksenofontova Anabaza — (Translatonis enarrationisque scriptorum graecorum, exercitia adhib. Xenophontis Anabasi) dvie ure na tjedan, i to ponedjeljkom i petkom od 4—5 sati od g. prof. Armin. Šrabea u III. dvorani.

IV. Razvitak rimske historiografije; tumačenje Salustijeva Katiline (De Romanis rerum scriptoribus; interpretatio Gaii Salustii Crispi de Cati-

linae conjuratione libri), četri puta na tjeđan i to ponedjeljkom, sriedom četvrtkom i subotom od 10—11 sati, od j. r. profesora Franje Maixnera u III. dvorani.

V. Uvod in tumač Horacijeve: De arte poetica (Prooemio praemisso Horati „de arte poetica“ liber explicabitur) tri sata na tjeđan; i to sriedom od 9—10 sati u I. dvorani, a utorkom i petkom od 10—11 sati u III. dvorani od j. r. profesora Franje Maixnera.

Književni vestnik.

J. P.

„Srbske narodne pjesme“ Vuka Stef. Karadžića*) pridejo skoro v novem natisu na svitlo. Izdaje jih udova ranjkega Vuka: Anna Karadžić-eva, Wien, Landstrasse, Marokkanergasse 3. Najpred izide II zv., pozneje I in III. — V letošnjih zvezkih časopisa „Ausland“ nahajajo se izvrstni popisa Petrograda in sploh ruskega življenja od grofa Leublfing-a. Ti sestavki so ne samo temeljito, ampak tudi jako zanimivo pisani, in se jako priporočajo za prevod na slovensko. — Na Dunaju izhaja letos ilustrovani srbski mesečni list „Srbadija“ v obliki, kakovo ima Ueber Land u. Meer. „Srbadija“ prinaša mnogo jako lepih in zanimivih slik, med drugimi tudi pogled Ljubljane. Cena listu je silno nizka. Mi želimo, da bi se ta list pri tej ceni (6 for. na leto) res mogel vzdržati. Izhaja koncem vsakega meseca. — Tudi Hrvati imajo zdaj dva ilustrovanu beletr. lista: „Vienac“ (v povekšanej obliki, v četverki) in „Hrvatsko Lipo“ (v istem formatu).

Hrvatski profesori so začutili potrebnost novih hrvatskih čitank za niže razrede gimnazij. Tako je znani dr. Franj Marković sestavil čitanko za IV. razred, a hrvatska vlada je zdaj zagrebčkega prof. T. Smičiklasi poverila, naj on šče za I. in II. razred takih čitank izdela. Mi omenjamo to, ker tudi nam Slovenem bi trebalo za IV. razred gimnazije kakor tudi za VIII. razred boljših slov. čitank. Kakor slišim, sestavlja slov. čitanko za srednje šole naš vrli J. Šuman. — Jako o pravem času je izdan spis o Slovaki, ktere baš zdaj madžarska ohlost celó v svetišču znanosti in omike davi. Franj Sasinek je izdal namreč nemško knjigo z naslovom: „Die Slovaken, eine ethnographische Skizze“ Turec St. Martin 1875. Ta knjiga objasnjuje zemljišče, število, jezik, povestnico, prosveto in stanje Slovakov. Knjiga vzbuja veliko pozornost na tlačení ta narod. — Hrvatska „Matica“, ktera se je zopet gibati počela, je namenila dvoje del na svetlo dati: Jules Verne-ov roman „Pot okoli meseca“ in „Antologijo hrvatskoga pjesništva svih vjekovah“ (od Avg. Šenoa). — Toliko danes o inostranih književnih prikaznih.

*) ktereга životopis prinese v kratkem ali „Vestnik“ ali „Zora“ iz jako veččega peresa.
Op. Ured.

Opomba. 1. list „Vestnika“ smo poslali vsem naročnikom „Zore“ na ogled. Kdor ga šče méni naročiti, naj se vsaj v štirinajstih dneh pri uredništvu javi; kdor pak „Vestnika“ **ne** méni naročiti, naj nam 1. štev. **ne** pošilja nazaj, nego jo naj obdrži.

Vlastn. „Vestnik-a.“